గౌరవనీయులైన ప్రధాన న్యాయమూర్తి ఉజ్జల భూయన్

మరియు

గౌరవనీయులైన న్యాయమూర్తి న.తుకారంజి

రిట్ అప్పీల్ నం.677/2022

తీర్పు: (గౌరవనీయులైన ప్రధాన న్యాయమూర్తి ఉజ్జల భూయన్ ప్రకారం)

పిటిషనర్ల తరపున భూసేకరణ యొక్క ప్రభుత్వ న్యాయవాది పి.భావనరావు , 1 నుంచి 27 వరకు ప్రతివాదుల తరపున లోకిరేవ్ ప్రీతంరెడ్డి తరపున ప్రాతినిధ్యం వహిస్తున్న న్యాయవాది మిస్టర్ శ్రీనివాసరావు వాదనలు వినిపించారు. ఇంకా, ఇరిగేషన్ శాఖ తరపున అసిస్టెంట్ ప్రభుత్వ న్యాయవాది మిస్ కీర్తి కబ్రా 28 మరియు 29వ ప్రతివాదుల తరపున కూడా వాదనలు వినిపించారు.

2. రిట్ పిటిషనర్లుగా ప్రతివాదులు నం.1 నుంచి 27 వరకు దాఖలు చేసిన W.P.నెం.10426/2016 ను అనుమతిస్తూ 10.03.2022న సింగిల్ జడ్జి ఇచ్చిన ఉత్తర్వులకు వ్యతిరేకంగా ఈ రిట్ అప్పీల్ దాఖలైంది.

3. 01.03.2006 నాటి ప్రిన్సిపల్ జిల్లా జడ్జి , నల్గొండ , OP నెం.991/2000లో జారీ చేసిన ఉత్తర్వుల ప్రకారం 17.07.1998న స్పెషల్ డిప్యూటీ కలెక్టర్ ఇచ్చిన అవార్డు నెం.10/98-99 ప్రకారం పట్టాదారులతో సమానంగా అసైన్డ్ భూములను స్వాధీనం చేసుకున్నందుకు పరిహారం చెల్లించేలా అధికార ప్రతివాదులను (ఇక్కడ అప్పీలుదారులు) ఆదేశించాలని కోరుతూ ప్రతివాదులు నం.1 నుంచి 27 వరకు సంబంధిత రిట్ పిటిషన్ దాఖలు చేశారు మరియు 12.08.2008 నాటి తీర్పు మరియు ఉత్తర్వు ద్వారా L.A.A.S.నెం.1030/2007లో ఈ కోర్టు ద్వారా పరిహారం మరింత పెంచబడింది.

4. నమోదులో ఉన్న రికార్డులను పరిశీలిస్తే , ప్రతివాదులు నెం.1 నుంచి 27 వరకు ప్రభుత్వ భూములను కేటాయించినట్లు తెలుస్తోంది. కానీ , వారి అసైన్డ్ భూములను నల్లగొండ జిల్లా పానగల్ గ్రామంలోని ఉదయ సముద్రం చెరువు కింద ముంపునకు గురిచేసే ఉద్దేశంతో ప్రభుత్వం

30.01.1998 నాటి నోటిఫికేషన్ ద్వారా పునరుద్ధరించింది. భూసేకరణ చట్టం , 1894 ప్రకారం భూసేకరణ ప్రక్రియ అనంతరం 02.02.1998న డిక్లరేషన్ ఇచ్చారు. అంతిమంగా , పట్టాదారులకు ఎకరాకు రూ.31,500.00 చొప్పున అవార్డు నంబరు 10/98-99 ద్వారా 17.07.1998న స్పెషల్ డిప్యూటీ కలెక్టర్ ఉత్తర్వులు జారీ చేశారు. ప్రతివాదులు నెం.1 నుంచి 27 వరకు అసైన్డ్లకు సంబంధించి, సేకరించిన భూములకు ఎకరాకు రూ.31 ,500.00 లను పరిహారం చొప్పున ఏకమొత్తంలో వారికి ఎక్స్ గ్రేషియా చెల్లించారు.

4.1 నష్టపరిహారం పెంచాలని ఓ.పీ. నెం.991/2000తో ప్రిన్సిపల్ జిల్లా జడ్జి , నల్లగొండ అయిన సివిల్ కోర్టును పట్టాదారులు ఆశ్రయించారు. ప్రిన్సిపల్ జిల్లా జడ్జి 01.03.2006న జారీ చేసిన ఉత్తర్వుల ప్రకారం నష్టపరిహారాన్ని ఎకరాకు రూ.31 ,500.00 నుంచి రూ.47 ,250.00కు పెంచారు.

4.2 దీని తరువాత , నష్టపరిహారం మరింత పెంచాలని L.A.A.S.నెం.1030/2007లో పట్టాదారులు హైకోర్టును ఆశ్రయించారు. 12.08.2008 నాటి ఉత్తర్వుల ద్వారా , నష్టపరిహారాన్ని ఎకరాకు రూ.1,10,000.00కు పెంచుతూ హైకోర్టు తీర్పునిచ్చింది.

4.3 ప్రతివాదులు నెం.1 నుంచి 27 వరకు 01.03.2011న పట్టాదారులతో సమానంగా తమ పరిహారాన్ని పెంచాలని పిటిషనర్లకు వినతిపత్రం సమర్పించారు. ఆ తర్వాత , 24.08.2011 , 28.11.2015 తేదీల్లో వినతిపత్రాలు వచ్చాయి. అధికారిక ప్రతివాదులు (ఇక్కడ అప్పీలుదారులు) ఎటువంటి చర్యలు తీసుకోకపోవడంతో సంబంధిత రిట్ పిటిషన్ దాఖలైంది.

4.4 ప్రతివాదులు నెం.1 నుంచి 27 వరకు చేసిన అభ్యర్థనను వ్యతిరేకిస్తూ అప్పీలుదారులు కౌంటర్ అఫిడవిట్ దాఖలు చేశారు. లేవనెత్తిన ఇతర అభ్యంతరాలలో , రిట్ పిటిషనర్లు పెంపు కోసం ఎటువంటి దరఖాస్తు దాఖలు చేయలేదని వాదించారు. అంతేకాదు , తీర్పు వెలువడిన పదకొండేళ్ల తర్వాత రిట్ పిటిషన్ దాఖలైంది. అందువల్ల రిట్ పిటిషన్ లో జాప్యం, అశ్రద్ధ చోటు చేసుకున్నాయి.

4.5 భూసేకరణ చట్టం , 1894లో నిర్దేశించిన గడువులోగా పరిహారాన్ని పెంచాలని కోరుతూ రిట్ పిటిషనర్లు అధికారులను సంప్రదించనందున జాప్యం , అశ్రద్ధ కారణంగా రిట్ పిటిషన్ ను

కొట్టివేయాలని ప్రభుత్వ న్యాయవాది సింగిల్ జడ్జి ముందు వాదించారు. అందువల్ల జాప్యం , అశ్రద్ధ కారణంగా రిట్ పిటిషన్ ను కొట్టివేయాల్సి వచ్చింది.

4.6 **భూసేకరణ అధికారి-కమ్-రెవెన్యూ డివిజనల్ అధికారి వర్సెస్ మేకల పాండు {2004 (2) ALT 546 (LB)}** కేసులో ఈ కోర్టు ఇచ్చిన విస్తృత ధర్మాసనం తీర్పును ప్రస్తావించిన సింగిల్ జడ్జి , ప్రభుత్వం సేకరించిన భూమి పట్టాదారునితో సమానంగా ఉంటుందని పేర్కొన్నారు. అసైన్డ్లకు సమాన పరిహారం నిరాకరించడం వివక్షాపూరితంగా ఉంటుంది. వాస్తవాలను పరిశీలిస్తే , రిట్ పిటిషనర్ల వైపు నుంచి ఎలాంటి జాప్యం, అలసత్వం లేదని అభిప్రాయపడింది. పర్యవసానంగా, **మేకల పాండు** (పైన పేర్కొన్న) లోని ఈ కోర్టు తీర్పు ప్రకారం రాష్ట్రం భూమిని స్వాధీనం చేసుకున్న రిట్ పిటిషనర్లకు (ఇక్కడ ప్రతివాదులు నం.1 నుండి 27 వరకు) నష్టపరిహారం చెల్లించాలని అధికారిక ప్రతివాదులను (ఇక్కడ అప్పీలుదారులు) ఆదేశిస్తూ 10.03.2022 నాటి ఉత్తర్వు ద్వారా రిట్ పిటిషన్ను అనుమతించారు.

5. పట్టాదారులతో సమానంగా భూమిని సేకరించినందుకు అసైన్డ్ లకు నష్టపరిహారం చెల్లించే హక్కును **మేకల పాండు** (పైన పేర్కొన్న)లోని ఈ కోర్టు తేల్చినందున, ప్రభుత్వం ఈ అప్పీలు అంశాన్ని ఒత్తిడి చేయదని ప్రభుత్వ భూ సేకరణ న్యాయవాది శ్రీమతి పి.భావనరావు పేర్కొన్నారు. అయినప్పటికీ, హైకోర్టును ఆశ్రయించడంలో రిట్ పిటిషనర్లు తీవ్ర జాప్యం చేశారని ఆమె పేర్కొన్నారు. తీర్పు 17.07.1998 న జారీ చేయబడింది, అయితే 01.03.2006 న సివిల్ కోర్టు ద్వారా పెంపు ఉత్తర్వులు జారీ చేయబడ్డాయి. దీంతో , హైకోర్టును ఆశ్రయించడంలో దాదాపు పదేళ్ల జాప్యం జరిగింది. ప్రతివాదులు నెం.1 నుండి 27 వరకు తమ హక్కులపై దృష్టి సారించారు , అందువల్ల, ఆలస్యమైన విధానానికి పెరిగిన పరిహారం యొక్క ప్రయోజనాన్ని పొందడానికి వారు అర్హులు కారు. ఆమె తన వాదనకు బలం చేకూర్చేలా , ఒక కక్షిదారుడు గాఢనిద్ర నుంచి మేల్కొనలేదని , సహేతుకమైన సమయంలోగా సుప్రీంకోర్టును ఆశ్రయించిన కేసుల్లో తీర్పు నుంచి ప్రేరణ పొందలేరని వాదించడానికి **ఒరిస్సా రాష్ట్రం వెర్సస్ మమతా మోహన్తి {(2001) 3 SCC 436} లో** సుప్రీంకోర్టు ఇచ్చిన తీర్పుపై ప్రభుత్వ న్యాయవాది విశ్వాసం ఉంచారు.

6. మరోవైపు, ప్రతివాదుల తరఫు న్యాయవాది నెం. 1 నుంచి 27 వరకు వాదనలు వినిపిస్తూ , వాస్తవానికి ప్రతివాదులు ఎలాంటి జాప్యం , అశ్రద్ధ జాప్యం చేయలేదని పేర్కొన్నారు. 01.03.2011,

24.08.2011, 28.11.2015 తేదీల్లో పిటిషనర్లకు వినతిపత్రం సమర్పించారు. పిటిషనర్ల నుంచి సానుకూల స్పందన రాకపోవడంతో కొంత కాలం వేచి చూసిన తర్వాత ప్రతివాదులు నెం.1 నుంచి 27 వరకు రిట్ పిటిషన్ దాఖలు చేయాల్సి వచ్చింది. మొత్తం రికార్డులను పరిశీలించిన సింగిల్ జడ్జి ఆ తర్వాత జాప్యం , అశ్రద్ధపై పిటిషనర్లు లేవనెత్తిన అభ్యంతరాలను తోసిపుచ్చారు. **రంగారెడ్డి జిల్లా స్పెషల్ డిప్యూటీ కలెక్టర్ , భూసేకరణ అధికారి వి. బి.నారాయణ స్వామి {2022 (6) ALT 262 (DB) (TS)}** ఇచ్చిన తీర్పును ప్రస్తావిస్తూ ప్రతివాదులైన నెం.1 నుంచి 27 వరకు ఉన్న న్యాయమైన వాదనను జాప్యం , అశ్రద్ధ అనే సాకుతో పిటిషనర్లు తిరస్కరించడం లేదా ఓడించడం కుదరదని వాదించారు. అందువల్ల, రిట్ అప్పీల్ ను కొట్టివేయాలని కోరారు.

7. ఇరుపక్షాల తరఫు న్యాయవాదులు చేసిన వాదనలను సుప్రీంకోర్టు పరిగణనలోకి తీసుకుంది.

8. వాస్తవాలు వివాదంలో లేవు. అయితే , సరైన దృక్పథం కోసం సంబంధిత వాస్తవాలను క్లుప్తంగా వివరించడం అవసరం.

9. ప్రతివాదులు నెం.1 నుంచి 27 వరకు ప్రభుత్వ భూముల అసైన్డ్లు ఉన్నారు. భూసేకరణ చట్టం,1894 ప్రకారం 30.01.1998 నాటి నోటిఫికేషన్ ద్వారా నల్లగొండ జిల్లా పానగల్ గ్రామంలోని ఉదయ సముద్రం చెరువు కింద ముంపునకు గురయ్యే ఉద్దేశ్యంతో వారి భూములతో పాటు ఇతర పట్టా భూములను ప్రభుత్వం తిరిగి పొందింది. చివరకు , పట్టాదారులకు ఎకరాకు రూ.31,500 పరిహారం అందిస్తూ 17.07.1998న స్పెషల్ డిప్యూటీ కలెక్టర్ ఉత్తర్వులు జారీ చేశారు. రిట్ పిటిషనర్ల వంటి అసైన్డ్లకు ఎకరాకు రూ.31 ,500 చొప్పున ఏకమొత్తంలో ఎక్స్ గ్రేషియాతో పాటు 30 శాతం పరిహారం చెల్లించారు.

10. ఈ దశలో , ప్రతివాదులు నెం.1 నుంచి 27 వరకు తీర్పును ఆమోదించే దశలో గణనీయమైన ఫిర్యాదును కలిగి ఉండరని , ఎందుకంటే వారికి మరియు పట్టాదారులకు ఇచ్చే పరిహారం ఇంచుమించు ఒకేలా ఉంటుందని మనం గమనించవచ్చు. **మేకల పాండు** (పైన పేర్కొన్న)లో నిర్ణయం తరువాత, అంటే 2004 సంవత్సరంలో వచ్చిందని మనం పేర్కొనవచ్చు. ఈ తీర్పును రాష్ట్ర ప్రభుత్వం సుప్రీంకోర్టులో సవాల్ చేయగా తిరస్కరణకు గురైంది. ఈలోగా , 17.07.1998 నాటి అవార్డు ప్రకారం పరిహారం పొందిన పట్టాదారులు అవార్డును పెంచాలని కోరుతూ , దానికి

సంబంధించిన OP నెం.991/2000ను నల్లగొండ ప్రిన్సిపల్ జిల్లా జడ్జి ముందు దాఖలు చేశారు. 01.03.2006 నాటి ఉత్తర్వుల ప్రకారం వారికి ఇచ్చే పరిహారాన్ని ఎకరాకు రూ.31 ,500.00 నుంచి రూ.47,250.00కు పెంచారు. పట్టాదారులు L.A.A.S.నెం.1030/2007లో ఈ కోర్టు ముందు మరింత పెంపుదల కోరారు. ఈ హైకోర్టు 12.08.2008 నాటి ఉత్తర్వుల ద్వారా నష్టపరిహారాన్ని ఎకరాకు రూ.1,10,000.00కు పెంచింది.

11. ప్రతివాదులు నెం.1 నుంచి 27 వరకు పట్టాదారులు చేసినట్లుగా సివిల్ కోర్టు ముందు , ఆ తర్వాత ఈ కోర్టు ముందు పరిహారం కోరలేదన్నది వాస్తవం. అయితే , 12.08.2008 నాటి ఉత్తర్వులను ఈ కోర్టు జారీ చేసిన తరువాత , పట్టాదారులతో సమానంగా తమ భూమిని స్వాధీనం చేసుకోవడానికి నష్టపరిహారం కోరుతూ వారు 01.03.2011న పిటిషనర్లకు వినతిపత్రం సమర్పించారు. ఆ తర్వాత , 24.08.2011 , 28.11.2015 తేదీల్లో మరో రెండు వినతిపత్రాలు వచ్చాయి.

12. ఎకరాకు రూ.1 ,10,000.00 చొప్పున పరిహారాన్ని పెంచడాన్ని సవాలు చేస్తూ L.A.A.S.నెం.1030/2007లో 12.08.2008న ఈ కోర్టు ఇచ్చిన ఉత్తర్వులకు విరుద్ధంగా రాష్ట్ర ప్రభుత్వం సుప్రీంకోర్టులో SLP దాఖలు చేసిందని సింగిల్ జడ్జి పేర్కొన్నారు. ఈ SLPని సివిల్ అప్పీల్ నెం.6519/2009గా మార్చారు. అయితే , ఈ సివిల్ అప్పీల్ ను సుప్రీంకోర్టు 15.05.2009న కొట్టివేసింది. ఈ కోర్టు ఆదేశాల మేరకు పెంచిన పరిహారాన్ని 28.06.2011న రాష్ట్ర ప్రభుత్వం జమ చేసిందని సింగిల్ జడ్జి పేర్కొన్నారు. ఆ వాస్తవిక నేపథ్యం , ప్రతివాదుల నెం.1 నుంచి 27 వరకు కొనసాగిన వాదన నేపథ్యంలోనే 1 నుంచి 27 వరకు ప్రతివాదుల వాదనను జాప్యం , అశ్రద్ధతో దెబ్బతీయలేమని సింగిల్ జడ్జి తీర్పునిచ్చారు.

13. సింగిల్ జడ్జి వ్యక్తం చేసిన అభిప్రాయాలతో మేము ఏకీభవిస్తున్నాము. ఈ రికార్డును క్షుణ్ణంగా పరిశీలించిన సింగిల్ జడ్జి ఆ తర్వాత దావాలో లేని ప్రతివాది నెం.1 నుంచి 27 వరకు ఎలాంటి జాప్యం జరగలేదని తేల్చారు. విజ్ఞుడైన సింగిల్ జడ్జి ఈ విధంగా కనుగొనడం న్యాయంగా , సముచితంగా మరియు వివేకవంతమైనది.

14. అది కాకుండా , ఆస్తిహక్కు ప్రాథమిక హక్కు కానప్పటికీ అది పౌరుడి అమూల్యమైన హక్కు. చట్టప్రకారం తగిన నష్టపరిహారం చెల్లించకుండా ప్రభుత్వం బలవంతంగా ఆస్తులను స్వాధీనం చేసుకోవడం వల్ల బాధిత పౌరుడు న్యాయస్థానం ముందు ఆశ్రయించడానికి నిరంతర కార్యాచరణకు దారితీస్తుంది. ఈ విషయాన్ని **విద్యా దేవి వి. హిమాచల్ ప్రదేశ్ రాష్ట్రం {(2020) 2 SCC 569}** కేసులో సుప్రీంకోర్టు స్పష్టం చేసింది, అందులో అది ఈ క్రింది విధంగా నిర్వహించబడింది:

12.9 చట్టబద్ధ పాలన ద్వారా పరిపాలించబడే ప్రజాస్వామ్య వ్యవస్థలో , చట్టం అనుమతి లేకుండా రాజ్యం ఒక పౌరుడి ఆస్తిని హరించజాలదు. తుకారాం కానా జోషి వర్సెస్ ఎంఐడిసి [తుకారాం కానా జోషి వర్సెస్ ఎంఐడిసి, (2013) 1 ఎస్ సిసి 353 : (2013) 1 ఎస్ సిసి (సిఐవి) 491] కేసులో ఈ కోర్టు ఇచ్చిన తీర్పుపై ఆధారపడింది , దీనిలో రాష్ట్రం సేకరణ , అభ్యర్థన లేదా మరేదైనా అనుమతించదగిన చట్టబద్ధమైన విధానానికి కట్టుబడి ఉండాలని పేర్కొంది. రాష్ట్రం సంక్షేమ రాజ్యంగా, చట్టబద్ధ పాలనకు లోబడి నడుస్తుంది కాబట్టి , రాజ్యాంగం కల్పించిన దానికి మించిన హోదాను పొందడానికి వీల్లేదు.

....

12.12 కోర్టును ఆశ్రయించడంలో అప్పీలుదారు జాప్యం , అశ్రద్ధపై రాష్ట్రం చేసిన వాదన కూడా తిరస్కరణకు గురయ్యే అవకాశం ఉంది. ఒక నిరంతర చర్య యొక్క కారణం విషయంలో లేదా పరిస్థితులు కోర్టు యొక్క న్యాయ మనస్సాక్షిని ఆఘాతంకు గురిచేసినప్పుడు జాప్యం మరియు అశ్రద్ధని లేవనెత్తకూడదు. జాప్యాన్ని క్షమించడం అనేది న్యాయపరమైన విచక్షణకు సంబంధించిన విషయం , ఇది ఒక కేసు యొక్క వాస్తవాలు మరియు పరిస్థితులలో న్యాయబద్ధంగా మరియు సహేతుకంగా ఉపయోగించాలి. ఇది ప్రాథమిక హక్కుల ఉల్లంఘన , పేర్కొన్న పరిష్కారం , ఎప్పుడు, ఎలా జాప్యం జరిగిందనే దానిపై ఆధారపడి ఉంటుంది. తగినంత న్యాయం చేయడానికి న్యాయస్థానాలు తమ రాజ్యాంగ అధికార పరిధిని ఉపయోగించడానికి పరిమితి విధించబడలేదు.

15. మరో అంశాన్ని కూడా పెద్దదిగా చేయాలనుకుంటున్నాం. అసైన్డ్ భూములను గ్రాంటు నిబంధనలకు అనుగుణంగా ప్రభుత్వం స్వాధీనం చేసుకున్న సందర్భాల్లో కూడా భూమి పూర్తి మార్కెట్ విలువకు సమానమైన పరిహారం , ఇతర ప్రయోజనాలను భూమి యజమానులతో సమానంగా చెల్లించడానికి ప్రభుత్వ భూమి అసైన్డ్లు అర్హులని , **మేకల పాండు** (పైన పేర్కొన్న)లో హైకోర్టు విస్తృత ధర్మాసనం పేర్కొంది.

16. అసైన్డ్ల నష్టపరిహారం క్లెయిమ్ పై **మేకల పాండు** (పైన పేర్కొన్న) ప్రభావాన్ని **బి.నారాయణ స్వామి** (పైన పేర్కొన్న) హై కోర్ట్ ధర్మాసనం పరిశీలించింది. ఆంధ్రప్రదేశ్ అసైన్డ్ భూముల (బదిలీల నిషేధ) చట్టం- 1997 , భూసేకరణ చట్టం-1894లోని నిబంధనలను **మేకల పాండు** (పైన పేర్కొన్న)లోని ఈ కోర్టు విస్తృత ధర్మాసనం పరిశీలించింది , ఆ తరువాత ఈ క్రింది విధంగా నిర్వహించబడింది:

15. భూసేకరణ అధికారి వర్సెస్ మేకల పాండు (2004 (2) ఏఎల్టీ 546 (ఎల్బీ)) కేసులో ఏడుగురు న్యాయమూర్తులతో కూడిన విస్తృత ధర్మాసనం ఈ చట్టం , 1894 భూసేకరణ చట్టంలోని పరస్పర చర్యలు మరియు నిబంధనలను పరిశీలించింది. అసైన్డ్ భూములను ప్రభుత్వం ప్రజాప్రయోజనాల కోసం పునరుద్ధరించినప్పుడు భూసేకరణ చట్టం , 1894లోని నిబంధనల ప్రకారం నష్టపరిహారం చెల్లించే హక్కు, హక్కుదారులకు ఉందా అనే ప్రశ్నను విస్తృత ధర్మాసనం పరిగణనలోకి తీసుకుంది. అణచివేతను తగ్గించడం , బేరసారాల అసమతుల్యతను పరిష్కరించడం , అన్యాయమైన ప్రయోజనాలను రద్దు చేయడం మరియు సాధారణంగా నిజాయితీ మరియు నిష్పాక్షిక వ్యవహారాన్ని పర్యవేక్షించడం మరియు ధృవీకరించడం అనే లక్ష్యాన్ని సాధించడానికి ఈ చట్టం ప్రయత్నించిందని ఈ తీర్పులోని 52వ పేరాలో కోర్టు పేర్కొంది. అసమాన బేరసారాలు చేసే పక్షాల మధ్య లావాదేవీలను పునఃప్రారంభించడానికి ఇది ప్రయత్నిస్తుంది, దీని ఫలితంగా, పరిస్థితుల బలవంతం కారణంగా ఒకరి నుండి మరొకరికి టైటిల్ బదిలీ అవుతుంది మరియు పక్షాలను వారి అసలు స్థితికి తిరిగి తీసుకురావడానికి ప్రయత్నిస్తుంది. భూమిలేని నిరుపేదలకు అసైన్డ్ భూముల బదలాయింపులు , బదలాయింపులను నిషేధిస్తూ పట్టా చట్టంలో విధించిన వివిధ షరతులను ఆ నేపథ్యంలో అర్థం చేసుకుని అభినందించాల్సిన అవసరం ఉందని అభిప్రాయపడింది ; ఇటువంటి అన్యాక్రాంతాలు చెల్లవని ప్రకటించి అసైన్డ్ భూములను అసైన్డ్లకు పునరుద్ధరించడం ప్రధాన లక్ష్యం. అసైన్డ్ ల యాజమాన్య హక్కులను పరిమితం చేయడానికి చట్టబద్ధమైన నిబంధనలు లేదా పరాయి వారికి పరిమితం చేయడానికి విధించిన షరతులు ఉద్దేశించబడలేదు. అసైన్డ్ భూమిలో అసైన్డ్ చేసిన వ్యక్తి హక్కు, హోదా, ప్రయోజనాలకు భంగం కలిగించేలా ఈ ఆంక్షలు విధించడం కుదరదు.

15.1 తగిన విశ్లేషణ తరువాత, అసైన్డ్ భూమిని అన్యాక్రాంతం చేసే హక్కుపై ఆంక్షలు ఏ విధంగానూ అసైన్దారునికి భూమిపై హక్కు , హక్కు మరియు ఆసక్తిని హరించడమేనని ఈ కోర్టు

అభిప్రాయపడింది. అసైన్డ్ భూమిపై అసైన్డ్ హక్కు పూర్తి యజమానితో సమానం. అసైన్డ్ యొక్క యాజమాన్య హక్కులను పరిరక్షించడానికి మాత్రమే ఈ పరిమితి విధించాలి. ఆ తర్వాత , పట్టాలో 'నష్టపరిహారం లేదు' అనే నిబంధన రాజ్యాంగ విరుద్ధమా అని కూడా విస్తృత ధర్మాసనం ప్రశ్నించింది?

15.3 అసైన్డ్ భూముల మార్కెట్ విలువకు సమానమైన పరిహారాన్ని అసైన్డ్లకు చెల్లించకుండా అసైన్డ్ భూములను తిరిగి ప్రజా ప్రయోజనం కోసం పునరుద్ధరించడానికి వీలు కల్పించే గ్రాంట్ లేదా పట్టా నిబంధనలు చట్టంలో చెల్లుబాటు అవుతాయా అనే ప్రశ్న పరిశీలనకు వచ్చిన ప్రశ్న అని విస్తృత ధర్మాసనం వ్యాఖ్యానించింది ? తత్ఫలితంగా , ఇటువంటి నిర్బంధ పరిస్థితులు లేదా ఒడంబడికలు ఏదైనా రాజ్యాంగ బలహీనతతో బాధపడుతున్నాయా అనేది మరో ప్రశ్న?

15.4 అంతిమంగా సమగ్ర విశ్లేషణ తర్వాత , భూమి మార్కెట్ విలువకు సమానంగా భూమికి సంబంధించి పూర్తి నష్టపరిహారం పొందే హక్కును అసైన్డ్ చేసే హక్కును పరిమితం చేసే 'నష్టపరిహారం లేదు ' నిబంధన రాజ్యాంగ విరుద్ధమని విస్తృత ధర్మాసనం అభిప్రాయపడింది ; అసైన్డ్ భూములను గ్రాంటు లేదా పట్టా నిబంధనలకు అనుగుణంగా ప్రభుత్వం స్వాధీనం చేసుకున్న సందర్భాల్లో కూడా భూమి యొక్క పూర్తి మార్కెట్ విలువకు సమానమైన పరిహారాన్ని చెల్లించడానికి మరియు భూమి యొక్క పూర్తి యజమానులతో సమానంగా ఇతర ప్రయోజనాలను చెల్లించడానికి ప్రభుత్వ భూముల అసైన్డ్లు అర్హులు , అయితే అటువంటి పునరుద్ధరణ ప్రజా ప్రయోజనం కోసం ; పట్టా/అసైన్ మెంట్ డీడ్ లో పొందుపరిచిన ఏ షరతు కూడా భూమి యజమానిగా పూర్తి నష్టపరిహారాన్ని క్లెయిమ్ చేసుకునే అసైన్డ్ హక్కుపై ఎటువంటి ఆంక్షలు విధించే అడ్డంకిగా పనిచేయదు.

17. ఈ విధంగా , **మేకల పాండు** (పైన పేర్కొన్న), **బి.నారాయణ స్వామి** (పైన పేర్కొన్న) కేసులో ఈ కోర్టు ఇచ్చిన తీర్పులను నిశితంగా పరిశీలిస్తే , అటువంటి పునరుద్ధరణ ప్రజా ప్రయోజనం కోసం అయినప్పటికీ గ్రాంట్ నిబంధనలకు అనుగుణంగా , అసైన్డ్ భూములను రాష్ట్ర ప్రభుత్వం స్వాధీనం చేసుకున్న సందర్భాల్లో కూడా భూమి యొక్క పూర్తి మార్కెట్ విలువకు సమానమైన పరిహారాన్ని చెల్లించడానికి మరియు భూమి యొక్క పూర్తి యజమానులతో సమానంగా , ఇతర ప్రయోజనాలను చెల్లించడానికి ప్రభుత్వ భూమి అసైన్డ్లు అర్హులని స్పష్టమవుతుంది. కాబట్టి, ప్రభుత్వ భూముల అసైన్డ్లు పట్టాదారులతో సమానంగా నష్టపరిహారం పొందేందుకు అర్హులని చట్టపరమైన అభిప్రాయం.

ప్రతివాదులైన నెం.1 నుంచి 27 వరకు ఉన్న ఈ చట్టపరమైన హక్కును పిటిషనర్లు ఇంతకాలం సరైన గుర్తింపు ఇవ్వలేదు.

18. పరిగణనలోకి తీసుకోవాల్సిన ప్రశ్న ఏమిటంటే , **మేకల పాండు** (పైన పేర్కొన్న)లో ఈ కోర్టు విస్తృత ధర్మాసనం ప్రకటించిన ఈ కేసులో ప్రభుత్వం చట్టానికి అనుగుణంగా వ్యవహరించకపోతే , అసైన్డ్లు సమాన పరిహారం కోసం న్యాయమైన వాదనను తిరస్కరించడానికి జాప్యం, అశ్రద్ధ పిటిషన్ను లేవనెత్తగలదా?

19. మన అభిప్రాయం ప్రకారం , అటువంటి ప్రశ్నకు సమాధానం ప్రతికూలంగా ఉండాలి. రాష్ట్ర అధికార పరిధి గల హైకోర్టు లేదా సుప్రీంకోర్టు ప్రకటించిన చట్టానికి కట్టుబడి ఉండాలి. చట్టాన్ని పాటించకుండా ఒక పౌరుడు తన చట్టబద్ధమైన బకాయిలను దూరం చేయలేడు. **మమతా మొహంతి** (సుప్రా)లో నిర్ణయం స్పష్టంగా గుర్తించదగినది, ఎందుకంటే, ఆ సందర్భంలో ప్రతివాదిని లెక్చరర్ గా నియమించారు మరియు కొంత ప్రయోజనాన్ని పొందారు. అనంతరం , మంచి విద్యాసంబంధమైన రికార్డు ఉన్న అభ్యర్థులకు కొన్ని అదనపు ప్రయోజనాలను కల్పించారు. ఈ ప్రయోజనాన్ని పొందడానికి ప్రతివాదులు ఎటువంటి అభ్యర్థన చేయలేదు , కానీ ఆలస్యంగా హైకోర్టును ఆశ్రయించారు. నియామకానికి కూడా అర్హత లేదనే కారణంతో ప్రతివాది వాదనపై రాష్ట్రం అభ్యంతరం వ్యక్తం చేసింది. అయితే , ఈ అభ్యంతరాన్ని తోసిపుచ్చిన హైకోర్టు ప్రతివాదికి ఊరట కల్పించింది. ఆ సందర్భంలోనే , ఒక కక్షిదారుడు గాఢనిద్ర నుంచి మేల్కొని ఇతర శ్రద్ధగల కక్షిదారులతో సమానంగా ఉండలేడని సుప్రీంకోర్టు వ్యాఖ్యానించింది.

20. ప్రస్తుత కేసులో , ప్రతివాదులైన నెం.1 నుంచి 27 వరకు ఉన్న భూములను **మేకల పాండు** (సుప్రా)లో ఈ కోర్టు ప్రకటించిన చట్టం ప్రకారం వారికి తగిన నష్టపరిహారం చెల్లించకుండా ప్రభుత్వం స్వాధీనం చేసుకుంది. అలాంటప్పుడు , కోర్టు నిర్దేశించిన చట్టాన్ని ప్రభుత్వం పాటించనప్పుడు, జాప్యం మరియు అశ్రద్ధ కారణంగా నష్టపరిహారం కోసం చట్టబద్ధమైన దావాను ఓడించడానికి లేదా తిరస్కరించడానికి అది సిద్ధంగా ఉండదు.

21. పైన చేసిన చర్చల దృష్ట్యా , ఈ అప్పీలులో ఎటువంటి వాస్తవం లేదని మేము కనుగొన్నాము మరియు తదనుగుణంగా రిట్ అప్పీలును కొట్టివేస్తున్నాము.

పెండింగ్ లో ఉన్న ఇతర దరఖాస్తులు ఏవైనా ఉంటే వాటిని ముగించివేయాలి. అయితే ,
ఖర్చులకు సంబంధించి ఎలాంటి ఉత్తర్వులు లేవు.

____

ఉజ్జల్ భూయన్, ప్రధాన న్యాయమూర్తి

____

యన్.తుకారాంజి, న్యాయమూర్తి

03.01.2023